

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 30.

Lördagen den 12 Oktober

1844.

Pædagogik.

Att ännu ingen redlig swenskt glömt bort det gamla, på ärofulla minnen rika Finland, utan med varmt och klappande hjerta mången gång erinrar sig detsamma, alltid med uppriktig glädje deltagande i den lycka och det wälstånd, som kan beredas detta land, så wäl i ekonomiskt, moraliskt som intellectuellt hänseende, kan wäl sättas utom allt twifwel.

Det är med anledning häraf som Ref. tror sig göra sina landsmän ett nöje i det han åt dem meddelar några uppgifter rörande Elementarläroverkets ställning i Finland, hemtade ur några Nr af Borgå tidning för innewarande år.

Om det är en sanning att ett folks lycka och wälgång i wäsendtlig mån beror derpå att dess intellectuella förmögenheter utvecklas i harmoni med tidens kraf, och enär detta ej kan ske, utan att undervisningsverken upphjelpas och förbättras i öfwerensstämmelse härmed, så kunna wi ej annat än skatta Finland lyckligt, som i detta sistnämnda hänseende gjort framsteg wida större än det moderland, med hwilket det fordom varit förenadt. Ty mången förbättring, som i vårt land ännu blott får räknas till *Pia desideria*, har redan sedan länge der kommit till stånd. — Att ständsrepresentationen, som i många andra fall kan vara af stor nytta, i detta hänseende werkat menligt i vårt land, kan af mycket annat äfwen synas deraf, att just det stånd, hwaraf man i denna fråga af många stäl hade bort kunna wänta sig det mesta, har i likhet med de öfriga stånden, när frågan varit om egna fördelar, för dessa bortglömt allt annat. Ty oaktadt wi nu i årtionden hört klagas öfwer att skolans tjenstemän hufwudsakligast aflönas på presternas bekostnad, och motioner i detta hänseende wäckas både

wid riksdagar och utom desamma, i tidningarne, har man ännu aldrig hört en prest, sedan han blifwit befordrad till kyrkoherde, med allwar och nit till såwäl skolans, kyrkans som statens bästa, motionera Elementarläroverkets förbättring, utan i stället gjort sitt allt, för att förbättra sitt eget ständs wilkor, äfwen om detta skulle ske på en institutions bekostnad, som är till för hela staten, ja för menskligheten; och som bewis härpå behöfwer wäl knappast något annat nämnas, än de slerfaldiga inskränkingar som i senare tider gjorts uti skollärarnes små löneförmåner. Alla, äfwen presten, om han tillfrågas i en krets, der han är twungen att tala efter öfwerlygelse, erkänna att skolans tjenstemän hafwa alltför små löner, ifrån hwilken synpunkt man än må betrakta saken; men detta oansedt räknar detta stånd ej för rof att ständigt göra invasioner på den fattiga skolans område, såsom orden "på presteståndets underbåniga hemställen" i de Kongl. förordningarne om inskränkingar i skollärarnes löneförmåner nogsamtt tillkännagifwa.

Det tyckes wäl som denna digression ej egentligen hörde till ämnet, men Ref. har, då han i tankarna sammanhåller Elementarläroverkets ställning i Sverige och Finland, ej kunnat underlåta att wid detta tillfälle framhålla en sak, hwartill äfwen innewarande riksmötes förhandlingar gifwa anledning. Ty då skolan wid riksdagarne ej directe är representerad, — och ett så wigtigt intresse bör wäl ändå vara representeradt? — så åligger det, af skäl som här wäl ej behöfwa anföras, presteståndet närmast att föra dess talan; men huru detta göres, wisa många föregående riksdagar, och den förhandenwarande gifwer ej de andra efter, då ej en enda röst bland presteståndet låtit höra sig i denna wigtiga sak, hwaröfwer likwäl en af alla för rättwis erkänd klagan förts i nära 200 år. Ty att enskilda motioner blifwit wäckta angående för-

höjda löneanslag åt lärarne wid de 2:ne Katedralskolorna i Lund och Upsala, upphjelpet ej Elementarläroverket i allmänhet. Under sådana förhållande är det på en gång öfverraskande och hugneligt att erfara det en mera allmänt omfattande motion i denna fråga blifwit väckt inom ett annat stånd, af hwilket man hade, Res. will ej säga mindre skäl, men åtminstone mindre rätt att wänta något dylikt, — neml. inom Wällofl. Borgareståndet. Sed hæc hæc tenus.

Finland.

(Ur Borgå Tidning.)

"Efter det lärarne wid Gymnasium och Skolorne i Wiborgs Län år 1814 erhöilo förbättrade löneanslag, befanns för Elementarläroverkens i Finland underhåll på ordinarie stat uppförd en summa af 22,474 Rub. 77 k. nominelt Silfwer. Genom särskilda från nämnda tid till och med år 1840 utfärdade Reserl. Reskripter uppstod desutom för samma ändamål, på extra-ordinarie stat, en summa af wid på 6000 Rub. nominelt Silfwer, hwarefter, och sedan ordinarie staten blifwit minskad med lönen för en Skol-Inspektors-tjenst i Wiborg, som indrogs, man utan betydligt misstag kan anse, att Kronan år 1841 på skolverket bekostade en summa af 28,000 Rub. nominelt eller 24,000 Rub. verkligt Silfwer. Den sistnämnda år utfärdade nya stat för Elementarläroverken i landet upptager deremot 55,300 Rub. verkligt Silfwer, hwaraf synes, att den gamla staten förhåller sig till den nya ungefär såsom 10 till 23 *)."

"Af de 10 städer i landet, uti hwilka högre Elementarskolor nu äro placerade (oberäknadt Wiborg, der skolan på tyfkt manér sammanlagits med Gymnasium), woro tillförene endast fyra — Åbo, Borgå, Nysslott och Fredrikshamn — försedda med lägre skolor, ämnade egentligen för dem, som icke hafwa för affigt att inhemta mer än elementerna af de nödigaste kunskaper. Genom de nya skolförfattningarne hafwa de sex öfriga städerna — Helsingfors, Sawastehus, Björneborg, Kuopio, Wasa och Ålborg — erhållit enahanda förmån. Dessa lägre Elementarskolor, som alla hafwa blott en lärare, utom den i Åbo, äro nu så till wida fastare ordnade, att alla elever i desamma

*) Härwid hafwa sådana extra utgifter, som både efter den gamla och den nya staten utgå, såsom för byggnader, hyror och resekostnader, icke blifwit tagna i beräkning. Skolhusens underhåll kommer äfwen genom de nya författningarne att i större mån än hitintills, drabba Kronan.

åtnjuta undervisning i Katechesen, Bibliska Historien, första grunderna af Arithmetiken, Finlands Geografi med förberedande Globlära, samt Stil- och Rättsskrifning, hwartill komma — naturligtwis för dem som till högre Elementarskola öfwergå — grunderna af Latiniska Grammatiken samt — för de öfriga eleverna — Swenska och Finska språkens Grammatik, Allmän och Fäderneslandets historia jemte en utwidgad kurs i Geografi och Arithmetik, äfwen som, för skolorna utom Wiborgs Län, Geometri. Då sålunda de större skolorna ej allenast blefwo befriade från den egentliga folkbildningens bibringande, utan äfwen numera få emottaga gossar, som under genomgående af en bestämd, föreskrifwen kurs fått försöka sina krafter — winnes den stora fördel, att de bättre kunna uppfylla sitt ändamål, att grundlägga den wetenkapliga bildningen. — Lägre skolor med två lärare funnos tillförene blott i Åbo, Jakobstad, Kexholm och Sorbavala. Genom den nya staten invättades tvenne nya skolor, hwardera med två lärare, uti Lovisa och på Åland, hwarjemte följande skolor fingo tvenne lärare i stället för en, nemligen: Ekenäs, Raumo, Nystad, Tammerfors, Gamla Carleby, Christinestad och Brabestad. — Första klassen i dessa lägre Elementarskolor motswarar naturligtwis skolorna med en klass, men den andra eller högre klassen är ämnad till beredande af större fördelar för dessa betydligare orter. De föräldrar, som ämna sända sina barn till någon högre skola, hafwa i dessa städer den förmånen, att de kunna behålla dem hemma eller närmare till sig så mycket längre tid, som det behöfwes för att genomgå den högre klassen — ett eller två år, efter snart skeende bestämmande, — för att derefter, såsom äldre och mindre i saknad af föräldrawård, upptagas i de högre skolornas andra klass. De gossar deremot, som redan i en späddare ålder komma att ingå i handel eller andra näringar, kunna i de nu nämnde skolorna med tvenne klasser, uti en betydligt utwidgad kurs, genomgå alla för dessa läroverk bestämda och för dem nödiga ämnen. Det är således bland de städer, som icke hafwa högre läroverk, numera endast Willmansstrand, Heinola, Naden-dal, Raskö, Ny Carleby, Torneå och Kajana, hwilka icke erhållit någon utwidgning i sina skolor. I stället för hela denna tillökning hafwa endast tvenne skolor, hwardera med en lärare, blifwit indragne, nemligen andra Elementarskolan i Wiborg och den mindre skolan i Kexholm."

"Swad slutligen undervisningsverken för Trun-

timmer beträffar, så har denna i de flesta länder mycket försummade del af allmänna uppfostran hos oss wunnit ett erkännande, som kan låta hoppas mera för framtiden. Tillförene fanns blott en större Fruntimmersskola i Wiborg, trenne mindre i städerna Fredrikshamn, Nyflott och Kerholm samt en flickbarnsskola i de första elementerna, likaledes i Wiborg. Af dessa hafwa skolorna i Kerholm och Nyflott, hvilka föga talrikt besöktes, blifwit indragna och den i Fredrikshamn, genom ett särskildt Kesserligt Reskript, blott tills widare bibehållen. Deremot hafwa två nya Fruntimmersskolor blifwit inrättade, i Helsingfors och Åbo, hwardera med ansefliga löneanslag för 2 lärarinnor och en wetenkaplig lärare samt särskilda arfwoden för Språklärare."

Något dylikt, som detta sistnämnda, kan, så widt Ref. har sig bekant, vårt land ej uppvisa.

(Fortsättning.)

Pædagogik.

(Forts. fr. nr 15.)

4. Några ord om Studentexamen med särskildt afseende på preliminarist-författningen af C. Fries. 14:de häftet af Tidkriften Frey.
5. Några ord om Universitetens och Elementarlärverkens; inbördes förhållande. Ett votum, jemte sednare tillägg af C. C. Fahlerantz. Upsala, Wahlström et Åstbom. 1843.

Det är ett ganfka betydelsefullt tidens tecken att se 2:ne högt ättade och förtjenstfulla lärare wid en och samma högstola öppet uttala sina mot hwarandra stridiga åsigter öfwer ett och samma ämne; och om hwar och en, som med det uppwarande slägtets uppfostran har att skaffa, wille lifa warmt och allwarligt, som dessa båda ryktbare lärare, begrunda dessa wigtiga frågor, och om dem offentligen uttala sin mening, så skulle det sanna och rätta snart blifwa lagdt för en dag.

Dastadt Ref. är fullt öfvertygad om att Prof. Fries af warm kärlek för sanning och rätt ifrar i ofwannämnda skrift för nya Studentexamens bibehållande wid Universiteterna och preliminarist-författningens ändamålsenlighet, wägar Ref. likwäl, med all respect för den store wetenkapsmannens uttalade öfvertygelse, påstå att han här walt ett fält för sin verksamhet, der han för närwarande är en främling, och skall alltid förblifwa det, så länge han åtnöjer sig med och anser för sanna och verkliga alla de resultat, som

på papper upptecknas och af dem framhållas, hvilka af ett eller annat skäl wilja hafwa kungjordt att allt står wäl till.

Först yttrar sig Prof. Fries, i sin i Frey intagna uppsats, om det vundgängliga i att bibehålla Studentexamen wid Universitetet; men emedan hwarfen nya eller kraftigare skäl för detta påstående blifwit framhafda, än de, hvilka innehållas i de skrifter, hvilka redan i denna tidning blifwit refererade, och Ref:s öfvertygelse sålunda ej i ringaste mån blifwit rubbad, lemnas denna del af uppsatsen obeswarad.

I senare delen, som handlar om preliminarist-författningen, upplysas wi om att Prof. Fries är nämnda författningens egentlige upphofsman. Hwad godt eller nytt, med undantag af namnet och Sponsorskapet, denna författning medfört, kan Ref. ej inse. Förut kallades de, som ej förmådde att genast wid sin ankomst till universitetet taga studentexamen, examinandi. Dessa woro skyldiga att genast låta inskrifwa sig i nation, stodo sålunda under Inspektors, Curators och Seniorers tillsyn; de fingo wäl wara närwarande wid nationsmöten, men egde ej rätt att yttra sig; kunde ej komma i åtnjutande af stipendier, fingo ej inskrifwas i någon fakultet, och affskildes i Studentkatalogen från de öfrige studerande, — allt såsom de nuwarande preliminaristerna. Om sponsorena hörer man knappast ett ord nämnas, det är, som woro de ej till; den ene studenten är den andres sponsor, och någon förnuftig karl will wäl ej åtaga sig ett så obehagligt och ändamålslost arbete, som att answara för en tygellös postes beteende. När derföre preliminaristen skall taga studentexamen, är det ej owanligt att han presenterar frejd- och kunskapsbetyg, utfärdade af en annan student, hwilken ofta ej sjelf fullkomligen absolwerat studentexamen.

Undersöka wi anledningen till preliminarist-författningens uppkomst, så lider det ej twifwel att ju icke den finnes deri, att man genom denna författning welat förebygga det myckna offick, som af de forodne examinandi begicks såwäl i afseende på deras lefwerne och uppförande i allmänhet, som särskilt hwad deras studier beträffar, hwilket allt H:rr Academi wäl insägo, men hwarom de åtminstone offentligen aldrig yttrat ett ord. Men att det onda genom preliminarist-författningen alldeles icke blifwit förekommet, derom bär dagliga erfarenheten wittne; ty höres oshud på gator och gränder, begås wäldsamheter och oordningar på källare och wårdsbus, inlemnas stämningar och

lagförförningar till Consistorium, så kan man vara vis på att af tio tilltalade äro de nio preliminarister, eller sådana som med plats gått igenom examen; och det kan ju ej vara annorlunda, ty inga andra äro preliminarister än sådana, som antingen i skolan ej welat underkasta sig den nödiga upptuktelsen, eller också haft så swaga föräldrar och målsmän att de tagit wäldet från dessa, och i allt gjort sin wilja gällande, hwarföre de också aldrig låta styra sig under den otillräckliga uppsigt och swaga samt slappa kontroll som ett universitet i detta hänseende har att prestera. Ja, Ref. wägar påstå, att preliminaristförfattningen långt ifrån att afhjelpa detta onda, snarare bidragit att förwärra det samma, derigenom att just genom denna författning har en corps blifwit constituerad, som wäl tillförne fanns till, men som före detta ej kunde stöja sin tillvaro på gifwen lag och författning, utan war snarare att anse som nådehjon. Af de tabellariska uppgifter om nya studentexamen, som helt nyligen wid båda universiteterna utkommit, och af de tillägg, som i nyligen utgifna skrifter, rörande detta ämne, blifwit gjorda, synes att preliminaristernas antal långt ifrån att aftaga, snarare så tilltagit, att det är sara wärdt, att dessas antal snart kommer att utgöra pluraliteten bland den studerande ungdomen; men detta war wäl ej meningen med preliminaristförfattningen?

Frågas kan wäl derföre med skäl: hwad har kunnat vara rimliga anledningen till en dylik författning? Ref. erkänner sig ej hafwa något annat swar att på denna fråga lemna, än hwad Prof. Fries i sitt utlåtande på flera ställen gifwer wid handen, neml. att universitetet bör enligt sin idé och benämning, stå öppet för alla. Men ordet *alla* borde wäl ej tagas i widsträcktare mening, än att dermed förstodas de som till egen och det allmännas nytta kunde och wille begagna sig af den akademiska undervisningen; men så är ej fallet, utan detta ord har blifwit taget i sin mest widsträckt betydelse, hwaraf åter följdén blifwit, att ynglingar i studentexamen admitterats till universitetet med så underhaltiga kunskaper i åtskilliga ämnen, att de för denna sin omogenhets skull ej skulle kunnat flyttas från en skolas lägre klasser till des högre, och under en sådan sakernas ordning kan det wäl ej sägas vara ett för hårdt ord, om det påstås att nya studentexamen med thy åtföljande preliminaristförfattning smakar något wäl mycket af "det går an."

Prof. Fries yttrar att hwarje "erfaren och opartist" säkert skall dela hans åsigter, men härför twiflar

Ref. högligen; ty enligt Ref:s tanka låra få eller kanske ingen skollärare göra det, och desse böra wäl åtminstone kunna få namn af erfarne, om man ej will tilldela dem det senare epithetet, opartist. Skollärarne hafwa likwäl mera än mången annan i våra dagar wisat sig opartist, i det de långt ifrån att ifrå för upphäfwandet af sådana kontroller, som kunna vara af nöden för winnande af full wisshet om att lärarne samwetsgrannt uppfylla sina pligter, fastmer gerna se att dessa kontroller göras så stränga och allwarfamma, att hwarken möjlighet för en mindre nitist lärare, att ej rätt uppfylla sina åligganden, lemnas, eller ens talet om ett dylikt försummande kan uppstå; men hwad skolläraren äfwen måste ifrå för, är att sådana inrättningar och författningar måtte upphäfwas, som motverka hans sträfswanden, äro till stor men och skada för det uppvärande släktet och staten, och som endast bära stämpelen af estergifwenhet och undseende. Estergifwenhet och undseende äro wisst ofta af nöden och räknas till och med bland en människas goda egenskaper, men dessa få ej läggas som grund för barnets och ynglingens uppfostran. Barnet och ynglingen böra tillrättawisas, när de fela, och om de ej genom lindriga bestraffningar låta rätta sig, böra de straffas med allwar, — dock aldrig med allwar utan kärlek, ty kärleken är rätta källan till allt godt, och det är kärleken till det goda, som det bör vara föräldrars och uppfostrares ömmaste omsorg, att i de ungas sinne wäcka och lifwa. Det är också af dessa anledningar som skollärarne ej ifrå för att den undervisningsmethod, som användes wid nya Elementarskolan, måtte wid elementarlärowerken införas, oaktadt denna method skulle åt läraren medföra mycken lättnad i arbete och tillskynda honom det stora behag att få egna sig åt ett eller få ämnen; af samma skäl ifrå de äfwen emot preliminaristförfattningen, oaktadt den lemnar lärarne det yppersta tillfälle att göra intet; ty *alla* emottagas ju wid **Universitetet**?

Mycket af hwad denna skrift för öfrigt widrörer, har blifwit beswaradt i de föregående Nr af denna tidning, hwarföre det här förbigås.

Profesor Fahlcrang' ofwan anmälda skrift innehåller ett yttrande i frågan om Studentexamen, afgifwet till protokollet i Komiteen för gransningen af Upsala Akademis konstitutioner d. 7. Febr. 1843, jemte ett tillägg om Universitetens och Elementarlärowerkens inbördes förhållande.

Prof. Fahlerang är af den mening att genom nya Studentexamen har Universitetet råkat i en ställning till Elementarlärarverken, som ej är den rätta, och hvarigenom stor skada tillfogas så väl det förre som de sednare. Prof. Fahlerang styr ej att uttala, hvad ingen akademisk lärare, som offentligen yttrat sig, före honom welat medgifwa, nemligen att "ehwad brister ännu finnas wid de större elementarlärarverken, så äro enahanda brister och af analog grund möjlige eller verkliga äfwen wid Universiteterna." Prof. Fahlerang yrkar dertill att Studentexamen förläggas till Elementarlärarverken, och stöder detta sitt påstående på bewis, så klara och giltiga att den som will se och fatta saken i sitt rätta ljus, ej kan klaga öfwer tillräckligt ljus och dager.

Sid. 14 yttrar sig förf.: "Huru förhåller sig i idén Gymnasiet *) till Universitetet? Detta förhållande hvilat på en nödwändig öfvergång i ynglingalifwets utveckling. Det är den andra öfvergången. Den första är från barndomens period, infantia, den i inkränkaste mening så kallade Skolans område. Gossen är ännu i sina studier alldeles ofri. Honom tillerkännes ej förmågan att ens i detailt själfständigt bedrifwa sin bildning. För honom förja andra; att han lyder med nöje och till sitt bästa, ware de wisares omsorg. Adolescentia är en ny period af lifwet. Der framstår och erkännes den försökande, men ledning behöfwande, dock genom skolan wisligt förberedd i kramten. Denna period är Gymnasiebildningens. Den tredje, juvenus, erkännes mogen att själfständigt wälja sitt mål och fullända sin bildning. Universitetet skall erhjuda medlen. — Skolan, Gymnasiet, Universitetet äro dynamiska potenser i en hel bildning. Det för hwarje period egna må ej sammanblandas. Universitetet bör framförallt förstå att respektera och befordra elementarbildningens helgd, och detta just af wördnad för sin egen kallelse.

Student, Universitetsmedborgare, förtjenar således blott den att wara och kallas, hwilken innehar förmåga 1:o att bestämna riktningen af sitt lifs hela tillkommande verksamhet, och 2:o att förwärfwa sig de

*) Sid. 1 anmärkes: Hwad här och i det följande säges om Gymnasierna, gäller tydligen om alla de offentliga läroverk, i hwilka den för Universitetsbildningen förberedande undervisning fullständigt meddelas, således om Kathedralskolorna i Upsala och Lund samt Nya Elementarskolan i Stockholm.

skickligheter, hwilka dertill äro nödwändiga. I denna förmåga ingå egentligen twenne elementer, nemligen dels den personliga utbildningen, eller den moraliska karakterens och de individuella gåfornas, dels ett wisst kunskapsmått. — Efter anförda åsigt är det klart, att då wi här fordra wisse kunskaper, är detta alldeles icke en accomodation till den moderna wantro, som gör just kunskaperna till allt och som synes tro, att verkliga kunskaper kunna utan särdeles! affeende på en organisk förutbildning winnas. Utan med denna fordran antydes, att ehuru denna organiska bildning af sedligheten och gåforna just är studiets högsta och ädlaste mål, så kan denna hwarken winnas eller bewisas utan genom wisse wetandets objecter, så wida inträngandet i dessa är i sig rätta wägen till winnandet af sann bildning. Så betraktadt erhåller Språkens, Historiens, Matematikens, Naturvetenskapens, Filosofiens och isynnerhet Religionens studium sin rätta, sin stora betydelse, då blotta det s. k. wetandet af deras s. k. innehåll — hwilket wetande i och för sig nu allmänt anses utgöra bildning, eller till och med lärdom, alltefter quantiteten — alltid förblifwer underkastadt den dom, som redan i de Heliga Skrifterna öfwer blotta kunskapen är så ofta och kraftigt uttalad."

Sid. 16 förekommer följande, som väl förtjenar att afstå uppå: "I de akademiska examinatorernas rättighet att på de medhafda betygen göra det affeende, de själfwa behagade, war ej swårt att se det blifwande fröet till en hos ungdomen minskad aktning för en läroanstalt af så kringstrukten rätt att med eftertryck pröfwa och witsorda. Det war ej swårt att förutse, att ynglingarnes tankar skulle redan under Gymnasietiden företrädeswis riktas på den pröfning, som låg bortom deras närwarande lärobana och war af denna så oberoende. Det war ej swårt att förutse, att de frestelser till desertering, som Studentnamnets heder och Studentlifwets frihet redan i sig för ynglingar äga, skulle härigenom ytterligare uppdrifwas. Och den här af uppkommande skada är ej blott Gymnasiernas, ej blott de ynglingars egen, hwilka här af låta förleda sig, utan äfwen i hög grad och många affeenden Universitetets. Denna inlockade mängd af ynglingar, omögne så väl för studiernas som lefnadsfättets frihet, kan ej annat än wara näring för en mångfaldigt förderflig löslighet och omanlighet."

Slutligen må af denna i många hänseenden högst läswärda skrift anföras, hwad förf. yttrar sid. 24 och följande: "Man har, såsom ofta anmärkt är, mot Ele-

mentarläroverkens yttersta domsrätt öfver de af dem uppfostrade ynglingars mogenhet till fritt studium ingen ting wigtigare att anföra, än att derigenom upphäfwes den kontroll, som skall, menar man, 1:o hålla Gymnasierna att göra sin pligt och 2:o antingen tillwägabringa conformitet i deras undervisningsfätt eller åtminstone upptäcka hwarest och hwari en afwikelse eller brist finnes. Den skall således verka lif och lifhet i hela Gymnasibildningen. Wore det förra en sanning, så behöfdes ingen ting mer. Men är det så — och kan det så vara? Naturligtwis måste på swagare lärarens fäfänga det hafwa någon och i mån af denna swaghet en stor werkan, att weta, det deras slit och method obserweras och mer eller mindre omedelbart får en offentlig prägel. Men så wida det ens får gifwas och framkallas någon ärelust, såsom motiv för denna werksamhet, så måste den åtminstone, för att ej verka i grunden alltför menligt, vara någonting ädlare, än bifallsföskandet hos män, hvilka öfwer hufwud taget ej innehafwa den relativt högre ståndpunkt, som kunde ge werklig auktoritet åt deras dom. Dock wore saken ej mycket hjelpt, om en sådan slags uppsigt förflyttades äfwen till en förnämligare myndighet. Den bleswe dock alltid kontroll. Universalregeln: "*mitte sapientem*" gör kontrollen ej blott öfwerslödig, utan blir sjelf af densamma till hela sin werksamhet motarbetad. Sjelf ett barn af klenkon, blir kontrollen en fader till oredligheten. Han dispenserar samwetet och framhåller stenet. Så blir och det s. k. lif, han framkallar, blott ett stenf lif, under det att många de ädlaste lifsfunctioner löpa fara att af denna misstrons anda tillintetgöras. — Man har ofta sagt — och lagt särdeles wigt derpå — att ett eller annat Gymnasium så hade förfjunkt, att en dylik kontroll varit och är behöflig för des upphjelpande, och man har påstått, att en nyttig inslytelse werkligen förspotts. Nedan i mitt ofwanstående votum är erkändt, att ökade kunskaper under desfa sista tider må hafwa befunnits hos de från förr mindre wälfända Gymnasier dimitterade, men den frågan är der tillika antydd, om ett sådant stigande bör hufwudsakligen tillskrifwas den förändrade Studentexamen, i en tid, hwilken, i den af det — sannt eller ytligt — lifwade bildningsinteresseset allmänt wäckta uppmärksamheten på läroverken, i den här af äggade täflan, i de lättande methoderna, i rikedomerna på beqwäma läroböcker o. s. w., erbjuder så många andra förklaringsgrunder, hwarföre ett sådant,

åtminstone i presentabel lexkunskap wisadt framåtgående swärligen kunnat uteblifwa. Åtskilliga andra angelägna frågor kunde och härwid göras, t. ex. huru wida den andel, som afseendet på den wid Universitetet wäntande pröfningen må werkligen hafwa haft i detta stigande, är af den art, att den utwecklat den samma mogenheten? — huru wida den möjligen enskilda nytta, som denna wäckelse må wid enskilda läroverk hafwa åstadkommit, kan i någon antaglig mån uppwäga de wädor och den skada, som denna kontroll i allmänhet måste medföra och mer än tillräckligt wisat sig medföra? o. s. w. — Man måste tänka sig hwarje läroverks genom des Ephori och des Lärarepersonals besaffenhet bestämda wärde, i hwarje tidpunkt, i det hela taget, till ett normalmått af ändamålsenlighet stå i ett rätt eller i ett orätt förhållande. Hwilken werkan måste nu i hwardera fallet denna kontroll utöfwa? I det förra är den 1:o **onödig**, både för tillfället och såsom präservativ, så wida naturligtwis en **egifterande** god lärarepersonal är den öfwer hufwud pålitligaste garanti i afseende på den tillkommande; 2:o **orättwis**, såsom inträngande på hederns och samwetets gebiet, och 3:o derigenom **skadlig**, så wida det förnekade förtroendet naturligtwis wäcker obenägenhet och tröghet. I det sednare fallet åter, d. ä. då Ephorat och lärarepersonal ej lifwas af nitet för saken i sig, så är det wäl tänkbart, att en lärare, för att wid den Akademiska pröfningen af hans alumner ej stå för mycket med stammen, antingen så inrättar sin werksamhet, att ynglingarna werkligen få en betygwinande snällhet i temligen breda pensa — hwilket är någonting helt annat än elementär grundlighet — eller och kan han frestas att söka medla för sig hos Examinatorn sjelf, hwilket alldeles icke behöfwer att ske på ett gröfre sätt, utan kan försökas medelst en öfwerdrifwen fogsamhet i afseende på läroböcker och method. Hwad åter en sådan uppdrifwen ytlighet eller en sådan estergifwenhet för ofta rent individuella lexbestämningar må hafwa för den werkliga bildningen för frukter, är öfwerslödigt att utweckla.

Hwad ändtligen den yrkade conformiteten angår, hwilken med det närwarande sticket skulle åsyftas, så kan härwid 1:o vara fråga om nödig lifhet i bildning, i anseende till enheten af fortsatta Akademiska studier; 2:o om garanti för rättwisan af de förmåner, som böra tilldelas enskilda Studenter på grund

af deras relativa skicklighet. Begreppet af den conformitet, hwilken genom en examen såsom den närvarande skulle kunna pröfwas, hwilar tydligt på författningen, att mogenhet är synonym med kunnskap, samt att denna — och speciellt den bildningsgrad, som wore normal för Studentwärdighet — utgöres af en summa af special-kunskaper, mätbara och uppfattbara på en kort stund af personer, hwilka förut med examinanderna ingen befantkap äga. Det skeswa häri behöfwer ej uppwisas. Dnekligen, så widt den Akademiska bildningen är en fortsättning af den Gymnastiska, så wäl i afseende på uppfostran som kunskap, ligger i ideen af detta förhållande en wis normalstation för denna öfvergång. Gymnastisundervisningen bör ej sluta, och den Akademiska ej widtaga öfwer och isynnerhet ej under denna punkt. Men med den stora variationen i ynglingars gåfwor och slit kan ingen reglementering hindra, att här icke en ganfska stor latitud måste ega rum. Conformiteten blir i en sådan mening aldrig annat än ungefärlig. Men den samma conformiteten ligger i den gemensamma mogenheten att sjelf studera, och denna pröfwas ej på sådant sätt. Denna blir en följd af den reform, som wid sjelfwa Gymnastierna och särdeles wid de derstädes anställda pröfningar bör föregå.

Men det är ej nog att på grund af raisonnement och phenomener wisa det otjenliga i närvarande förhållande, ej nog att föreslå och på rationella grunder förswara de förändringar, som anses nyttiga. Det kanske mest öfvertygande torde wara en appell till de resultat, som användandet af de föreslagna medel, eller af de med dem ungefär analoga, på andra orter har gifwit. Din jag också kunde derwid åberopa hwad jag sjelf under ett längre wistande wid de flesta af Tysklands utmärkta Universiteter hört och sett, till ynnest för den uttalade åsigten, så will jag dock heldre stöda mig på fins emellan fullkomligt öfwerensstämmande meddelanden af män, hwilka just åt Tysklands undervisningswerk egnat en flerårig uppmärksamhet. Härwid bör till en början anmärkas, att Tyskarne sjelfwa ofta uttala den öfvertygelse, att den wetenskapliga odlingens blomstrande tillstånd i detta land till en wäsendtlig del förskrifwer sig från Gymnastiernas goda skick och detta sebnare återigen från abiturientpröfningens inrättning, det mål, den uppställer för Gymnasibildningen och den kraft, som derigenom lägges i Gymnasitilärarnes hän-

der, att de sjelfwa pröfwa sina lärjungar*). — En af öfwanämnde män har på begäran benäget meddelat mig följande af honom författade uppsats.

Fördelarne af den Preussiska Abiturientpröfningens inrättning, jemförd med wår Studentexamen, äro hufwudsakligen följande:

1:o. "Examen är till en betydlig del skriftelig. Detta ända derhän, att det under de sebnare ären warit wanligt och af Ministeren tillåtet, att fritalla alla de bästa Gymnastierna från mundtligt förhör och egentligen blott examinera sådana, hwilkas framsteg, enligt lärarnes uppgift, i ett eller annat ämne icke befunnits fullt tillfredsställande. — För öfrigt faller det af sig sjelf, att de skriftliga pröfwen tydligast utwisa bildningsgraden; Kunskapsmättet kan till en wis grad utrönas genom examen, men endast i det fall, att examinatoreerna äga widsträckt och långwarig lärare-erfarenhet**). Eljest blifwa resultaterna i de flesta fall opålitliga."

"NB. Nedan den omständigheten, att ynglingarne förut weta, det examen hufwudsakligen eller åtminsto-

*) Detta är något, som man ofta hör upprepas i Tyskland. Stulle offentliga intyg anses nödiga, så torde man för det senare påståendet få åberopa Deinhardts af hans landsmän högt wärderade och äfwen hos oss kända arbete (d. Gymnastalunterricht, Hamb. 1837; se i synnerhet Förtalet sid. VIII, men hela boken är ingenting annat än en utveckling af de ideer, som ligga till grund för undervisningen wid de Tyska, särdeles de Preussiska Gymnastierna, så wida de af slupröfningen bestämmas till systemål och riktning). Hwad det förra omdömet beträffar, så wärdjas till Julius' klassiska werk (N. Amerikas titl. Zustände), der det på mer än ett ställe yttras, att Tysklands Gymnastier egentligen äro de, som hålla den grundligare wetenskapliga bildningen wid kraft. Härmed är naturligtwis icke meningen att nedsätta Tysklands Universiteter, de första i werlden; utan Julius och de, hwilkas utlåtanden han anför, wilja utan twifwel säga, att den kritiska behandlingen af wetenskapliga ämnen, som wid dessa universiteter är öfslig och efter tidens fördringar nödwändig, snarare skulle werka misbildande, så framt icke den underbyggnad, ynglingen wid Gymnastierna wiinner, wore så stark, att han utan skada genomgår denna skeptiska skärsele.

***) Hos oss äro ofta sådana anskälde som examinatore i Studentexamen, hwilka hwarken sjelfwa njutit publik undervisning, eller en enda timma meddelat undervisning åt andra.
Ref:s anmärkning.

ne till en del blir skriftelig, gifwer en helt annan riktning åt deras studier. Försök att låta någon af våra studentämnen skrifa en afhandling på swenska, en dito på latin, ett latinskt extemporale, en öfversättning från grekiskan, låt honom skrifteligen upplösa några förut ej kända problem (allt saker, som förekomma wid Tyska abiturient-proföfningar) och man skall få se jemmerliga ting af de flesta bland dem, som hos oss prunka med höga betyg."

2:o. "Ingen godkännes som icke i wissa kunskapsämnen uppfyller wissa, temligen högt ställda, fordringar. Examen och ännu mera den skriftliga uppsatsen på modersmålet skall ådagalägga, att abiturienten kan tänka samt uttrycka sig med præcision och smak. I Latin, Grekiska och Mathematik äro fordringarna högt ställda, och uppfyllas de icke, så hjelpa ej jemförelsewis widsträckt insigter i de öfriga wid examen förekommande ämnen. Deremot, den som i modersmål, och latin fullständigt motswarar fordringarna och desutom i båda de classiska språken eller i mathematiken ådagalägger kunskaper, som öfwerstiga det wänliga måttet, eller ock i modersmål, latin och desutom två andra ämnen, som stå i närmare sammanhang med hans blifwande wita genus, præsterar mer än det förekrisna måttet: han får blifwa student, om han ock i wissa andra ämnen skulle befinnas underlägsen. — Från fullgoda insigter i latinet, säkerhet i att uttrycka sig på detsamma och på modersmålet, bewiljas således i ingen händelse någon afprutning."

3:o. "Det är Gymnasien flere år före abiturientproföfningen bekant genom många gånger af Directörerna förnyade tillsägelser, att ingen brådfskande slit under de sista månaderna eller det sista året före proföfningen hjälper honom till något. Endast mogna kunskaper efterfrågas och godkännas. Men mogenheten kan endast den säkert bedömma, som sedan längre tid tillbaka känt ynglingen, således endast lärarne och Directorn, som under hela abiturientens Gymnasitid fört och låtit sig meddelas skriftliga anteckningar om hans framsteg, slit och uppförande."

"Härigenom blir det äfwen möjligt, att ifrån början till slut gifwa undervisningen en sådan riktning, att den öfwar förståndet och bildar karakteren. Därför är den nyblefne Tyska Studenten, jemförd med vår swenska, öfwer hufwud taget, manligare, modestare, älskwärdare, jemte det att hans kunskaper i de ämnen, hwarpå säkra wetenskapliga framsteg bero, äro

fullt jemförliga med de bättre, om icke de bästa, bland våra Magistrars. Sprättighet och sjelffärlet äro wida mindre wänliga, än bland vår ungdom; ytlighet och mångslöjd knappast möjlig."

4:o. "Betyget är ett: mogen eller icke mogen. Härigenom förekommes jägtandet efter betyg; en wif allmän måttstock fastställles. Mycken orolig, för helsen och karakteren förslappande läsning förekommes genom denna enda omständig het."

"För öfrigt blifwer utan twifwel den moraliska werkan af inrättningen den wigtigaste. Det rätta bandet mellan lärare och lärjungar får bestå. — Äfwen wi måste göra till vår grundsats: Wisa elementarlärowerken förtroende, så skola de förtjena detta förtroende. Men den wetenskapliga winsten är föga mindre. Fordringarne på hög wetenskaplig bildning wid Universtitet kunna aldrig uppfyllas, så länge icke äfwen hos oss en stark grundwal af Classisk och Mathematisk bildning uppbär den byggnad, man will uppföra. Förbättrade metoder wid Skolor och Gymnasier är första steget; men dermed är föga wunnit, så länge icke lärarne äga makt att under de sista åren af Gymnasitiden, då frukterna af förbättringen egentligen skola wisa sig, bibehålla ynglingarne i den engång gifna riktningen. Wanligen framträder okynnet och sturkheten i förening med lersläsningen till Studentexamen 2 à 3 år innan Universtitet uppfökes."

(Fortsättes.)

Notiser:

En bokhandelsnyhet, i dessa dagar hit anländ, skall utan twifwel bland den läsande swenska allmänheten befinnas intressant. Den är: "Lund, Upsala och Stockholm, i Somnaren 1842. Nogle Blade af en Dagbog, med et Tillæg om "den skandinawiske Eenhed" af C. Molbech."

Finland har i nysslidne sommar fått två nya gymnasier. Om det i Kuopio ha wi förut nämnt. Äfwen i Wasa har ett sådant blifwit inwigt den 3 September. Flera gånger i förra århundradet förekom wid de swenska riksdagarne motioner om inrättande derstädes af en dylik läroanstalt, hwars åwägabringande dock ständigt måste uppsjutas af brist på erforderliga medel.

N:o 31 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 19 Oktober.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1844.

